

Over wijlen IJlte en Echo

Reeds op jeugdige leeftijd verliet een jongen zijn geboortedorp om in de eenzaamheid van een bergdal weg te duiken. Klaas, zo heette de jongen, meldde voor zijn vertrek dat hij op zoek ging naar de innerlijke stem die hem riep. Hij hoorde de stem niet met zijn oren, noch wist hij waar ze vandaan kwam. Daardoor lokte zij hem des te sterker. Klaas vertrok. De dorpelingen zouden hem niet meer weerzien, maar van hem horen zouden ze nog wel. In den beginne leverde Klaas een verwoed gevecht tegen de lokroepen die hem naar de mensen trachtten weer te lokken. Hij probeerde het vuur te doven voor Eva, het dorpsmeisje dat hij liefhad. Hij poogde de vrolijke verstrooiing van de buren en de knusse familiezorg te vergeten. In weerstand hield Klaas stand, waarna hem de hartstochten vervaagden, de woeste worstelingen verweekten en de weifelingen weken. Na een jaar dreef hij op een nulpunt, een punt zonder begoochelende begeerte, zonder vlagen van tweestrijd, zonder dwang van denken. Het roezige van de lange leegte vervoegde hem. Bij de gratie van haar luchtigheid smaakte hij de vreugde van het beluisteren van Echo's klanken. Zo wonder kon Echo deinen in de ijle ruimte van de kom tussen hoge bergen. Vooral tijdens prikkelloze nachten vond Klaas er het grootste genoegen in om Echo uit de bergen te lokken. We zegden reeds dat de dorpers van Klaas niets meer zien, maar wel horen zouden. Wel, 's nachts hoorden de mensen Echo van Klaas in alle toonaarden weerkaatsen. Aan de ene kant vervloekten de dorpelingen de nachtelijke geluidscapriolen. Aan de andere kant oefenden de heffingen en de dalingen van de nachtstem op hen een magische aantrekking uit, een beetje zoals het huilen van wolven een mysterieuze bekoring hebben kan. Het drong snel tot de dorpers door dat ze de stem van Klaas beluisterden, van Klaas die een jaar tevoren vertrok. "Hij luistert enkel naar zijn eigen stem en dat maakt hem gek," vertelden de mensen, "krank van eigen klank is hij geworden." 'Klaas' werd 'Zotte Klaas' en omdat Zotte Klaas één van het dorp was, bleef het enkel bij die benaming. In vroeger tijden van het dorp kende men nog geen 'te gek om los te lopen'. Genoeg afgeweken. Aan zulke overpeinzingen had Zotte Klaas geen boodschap. Enkel Echo sloeg hem in de ban. Als hij riep, dan kwam na een korte pauze zijn roep andersluitend tot hem weer, gelijk een ander zijn uitdrukking anders weder wierp. Zotte Klaas zag in Echo iemand waarmee hij kon communiceren zonder antwoorden te verwachten. Dat was aangenaam praten. Langzaamaan solferde Echo hem echter met een vraag op. Het was Zotte Klaas opgevallen dat hoe groter IJlte rondwaarde, hoe magistraler Echo leefde. Echo werd uit de schoot van IJlte geboren, zoveel was duidelijk. IJlte moest zodoende ouder dan Echo zijn. Ouder dan de zoon is toch ook de moeder? Zotte Klaas kon zich van Echo een voorstelling vormen, maar welk voorkomen had IJlte? Dat vraagstuk kwelde Zotte Klaas. IJlte boeide hem voortaan. IJlte wilde hij ontmoeten. Tijdens een maanblauwe nacht drong de drang zo tergend dat Zotte Klaas luide riep: "IJlte!" Aan de daloverzijde weergalmde slechts kort 'IJlte'. De rots aldaar bleef ditmaal geen galm weerkaatsen, ze slokte hem op. Door bos en veld, helling af helling op, rende Zotte Klaas naar de overkant. Tegen het ochtendgloren hield hij hijgend halt bij het massieve gesteente waarin de roep naar IJlte verdween. Hij betastte de rotswand, maar zijn hand vond geen houvast. Het steenhard voelde vluchtig. Hij greep in het niets. Hij steunde het lichaam tegen de stenen schijn en weerstandloos verging hij naar het pekwart van een grotruimte.

Zotte Klaas wende de ogen aan het donker. Het duister begon te deemsteren. Een holle weg helde diep neerwaarts. Wankelend zette hij zijn schreden. Geroezemoes van mannen en van vrouwen verluide en verstilde. Toch maakte de deemstering geen levende ziel bekend. Na een tijdje ontwaarde hij licht aan het einde van de tunnel. Hij beende haastig naar de uitgang. Zotte Klaas wandelde naar buiten. Hij ontdekte er een land van bloemige weiden en van

bladerwijze bossen. Zotte Klaas versteef. In het veld zag hij een jonge vrouw. Daar zat zij, zij die eens zijn hart bezat, maar die hij in zijn dal vergat. Ze stond op. Ze naderde hem naakt. Voor het eerst zag hij haar met de tere borstjes ontbloot. Hij wist het zeker, het was Eva van het dorp. Dezelfde fonkeling klaarde in haar diepbruine ogen. Hetzelfde goudgerijpt haar omweefde haar gebronsd gelaat. Dezelfde verlegen glimlach speelde met haar mondhoeken. Ze verhief de wimpers. Aurora rees in de blik die ze over hem spreidde.

“Reeds geruime tijd,” fluisterde ze, “beluisterde ik het naderen van uw stap. Verheven werd mij de brand van het verlangen u in mijn armen te sluiten. Nu zijn wij alleen. Ontbloot ook gij nu uw begeerte. De sluimerende geest der hartstocht is mij in het lichaam ontwaakt. Dat ook de uwe gewekt zij, opdat we in de gloed van dezelfde geest tot één lichaam versmelten zouden.” Zotte Klaas sloeg de ogen neer.

“Toen ik tussen mensen toefde,” beefde zijn woord, “kon ik de vlam die voor u laaide niet doven. Enkel in de stilte van mijn eenzaam dal milderde het tochten van mijn hart. Het vlammen ging liggen en op de as van mijn lust groeide de rust. Leegte vulde de kom van mijn hoofd. De kelk van mijn kop weerklonk van wellevend klinkende gedachte gedachte. Dronken maakte me de muziek van het gepeinzen die de stilte stemde. Mijn oren schonken de geboorte aan een nieuw horen. De lege schaal in bergenhoog zong de weergalm van een geroepen roep. Beneveld maakte me de klank die uit IJl te torende. IJl te won mijn ganse liefde. Geen vlees kon nog mijn liefde omhullen.”

Maankoud priemden de kijkers waarmee Zotte Klaas naar Eva opkeek. Eva sidderde. Ze keerde hem de rug toe. Ze verdween. Zotte Klaas sloot de ogen. Hij hield ze toe tot lang nadat de omgeving geen gerucht meer van haar gaf.

De hemel loste hemeltranen. De lucht rook naar zee. Zotte Klaas ontgrendelde de blik. Hij blikte in het veranderde rond. Wolkzwerk omspande het uitspannel boven hem. Een wereld van water wemelde onder hem. Een oceaan zweepte en zuchtte, als ware hij de spiegel van zijn gemoed. Het golvenhozen vlood. Vertrekkend ruiste de waterstreek. De spiegel zakte. Een verdrinken land verrees. Reusachtig lag een grillige zwarte aarde uitgestrekt. Afdrukken van een voet, tien maal groter dan de zijne, stippelden de weg naar een walmende einder. Zotte Klaas laveerde tussen de diepe voetsporen, op weg door het zwarte land. Dreigend en zwaar beroerde gonzen de atmosfeer. Schreeuwen stierven er en stonden op.

“Schep, schep, schep,...” hamerde het honderdvoudig uit de wolken.

“Stuik, stuik, stuik,...” ontsnapte het duizendmalig aan de aarde.

Van verbazing niet goed uitziend stootte Zotte Klaas op een gigantisch geelbruin obstakel. Was het van steen? Hij bevoelde de oppervlakte. Die gevoelde als een ruwe huid.

“Wat gespuis raakt mij aan?” bulderde het uit de hoogte. Een reuzenkop met spitse oren en schichtige ogen keek naar beneden. “Kijk daar,” brulde boosaardig keelgeluid, “een mens, klunzig gekneet naar het godgeijkte beeld. Zie daar, een mens plooiend naar goddelijke liefde en haat. Ecce homo, lijdzaam luisterend naar de door de goden ingeblazen geest. Weet, gij willoze dwerg, dat wij reuzen door geen geesten te smeden zijn. IJl te herbergt het gestalteloze godendom. Eén van stuk zijn wij. Eén van stof zullen wij blijven. Wij molochs van moed doen de ijlkoppen reeds vervagen in godenschemering. Dra wordt het goden nacht. Dra zijn goden dood. Ons blijft het bevoelbare leven. De onverzettelijke wil van ons reuzenras zal de schimmige scheppers en gans hun heldenheir wegvagen! Dat het vlees zelfbewust blijve leven! Gij kleintje, verhef tegen mij uw arm, opdat ik uw lef zou lezen. Bind met mij het gevecht aan, opdat ik zou weten of ge mij in de strijd voor de tastbare stof een bondgenoot zoudt zijn.”

“Ooit toen ik tussen mensen woonde,” antwoordde Zotte Klaas bedaard, “bevocht ik een plaats om te wezen met de alleenzaamheid die om me riep. Pas nadat ik haar vond, sprak tot mij de inwendige stem. Mijn verharde hart verzachtte. Het kleinste werd mij grootst. Ik werd

ziende voor wat ik niet zag. Een zonnestraal maakte van een waterrimpeling goud. Ik werd luisterende voor wat ik niet beluisterde. IJlte maakte één schreeuw tot een klokkenspel. Het gevecht houd ik begraven, opdat ik mij zou kunnen laven aan de geest die uit het minuscule het magistrale put. Laat IJlte dan goden en geesten behuizen, dan is IJlte grootste volte. In weerwil van de stof, geef mij IJlte! Zonder gevechtsuitrusting zie ik voorwaar het goddelijke voor waar. Gewapend bestrijdt gij geesten zonder ze te zien.”

De reuzenblikken blikkerden. De reuzenmond mompelde: “Miezerig moedeloos mensje van de toekomst, godgeklaagde wekeling...” De reuzenwoede woedde. Bevingen bevingen de bodem toen de reus stampvoette. De reuzenvuist viel, maar zo steil troonde de gramschap dat de reus plots beweging uitbleef. Zijn bloedstroom stakte. Zijn bast verhardde. Als een stenen uitsteeksel stak de getorste reuzenarm.

Zotte Klaas, die met opgetrokken schouders en omlaag gebogen hals het gebeuren laten gebeuren had, rechte in de stilte na de woedevlaag het hoofd. Omzichtig onderstapte hij het overhangend rotsig gevaarte. Daarna keek hij om. In nevelen verging het reuzenland. Hij speurde weerom voorwaarts en hij verwonderde zich over de transformatie die de omgeving onderging. Zilverschijn verscheen over het landschap. De atmosfeer ontspon geluidenzacht. Lustig zuchten zwalkte. Klinkerklanken tingelden. Hoefgetrippel trok door het hemelrond. Gezang schommelde over waterklotsen. Boven de horizon glansde de morgenster tussen dag en nacht. Zijn zilveren manen waaierden. De sterschijn spreidde tot een waaier van licht. Zozeer blindde het lichten dat Zotte Klaas geen zicht meer zag.

“Wat gebeurt mij?” dacht hij.

“Wat u gebeurt,” sprak een speelse stem, “is dat u het denken nadert.”

“Ik keek slechts en ik moet al goed denken om te weten dat ik daarbij wat dacht,” repliceerde Zotte Klaas.

“Ziet ge wel,” lachte de stem van licht, “nu denkt ge aan wat ge dacht omdat ik u genaderd ben.”

“Wie zijt gij dan?” vroeg Zotte Klaas.

“Cogito ergo sum,” sprankelde de stem, “ik ben Lucifer, die bij de goden het denken haalde om het de mensen te schenken. Ik ben het die de mens begiftigde met de goddelijke vonk van het denken. Ik ben het, de god die de mens klaarheid bracht. Ach, denken verdeelde de mens. Tevoren was hij gedachteloos één, maar denkend werd hij twee: man en vrouw, mens en dier, hemel en aarde en ga zo maar door. Omdat voor de mens alles tenminste twee werd, gaf ik hem de vrijheid van kiezen. Wat verwarde dat de mens! Zijn hartstocht gebod wat zijn gepeinzen verbood. Wriemelend zoeken teisterde de mens! Nu eens koos de man de man, dan weer de vrouw. Nu eens verloor de vrouw de vrouw, dan weer de man. De natuur kreeg zelfs knetterkranke kuren, want ook gebeurde het dat mensen dieren boven mensen kozen. Laat ik zeggen dat mensen dieren koosden. En zie, grote vogels met mensenhoofden wiekten in het ruim, menselijke lichamen met berenhoofden renden over de aarde, leeuwen met mensenaangezichten luierden in mijn licht, meisjes met vissenstaarten spetterden in de wateren... Om de behaarde man die een hagedisvogel vogelde moet ik nog altijd lachen. Doch enkel in het nageslacht van de mens die de mens verkoos bleef mijn licht brandend. In hem kwam het denken tot verdere wasdom. Och arme, toch werd hij geen meester van het denken, hij werd er martelaar van. Wat denken voorschreef was juist niet datgene wat begeerte bedreef. Zijn denken was de adelaar die elke dag weerom het lever van zijn hartstocht uitpikte. De mens heeft mij daardoor verduveld, want niet ik hing aan de rots geketend omdat ik het denken van de goden roofde en het de mens gaf. De mens zelf klonk aan de rots vast... Natuurlijk ziet de mens liever zijn weldoener hangen. God, wat een kwalijke kwaal, mijn denken kan ik maar niet dempen. Daardoor zou ik u bijna vergeten vragen wat u tot hier brengt of wilt ge liever nog wat met me verder denken?”

“Ge geeft me zoveel te denken,” antwoordde Zotte Klaas, “dat mijn hoofd een prop lijkt. Straks weet ik niet meer wat ik zoek. Leeg heb ik te zijn om te vinden wat ik moet vinden. Nu echter mijn denken de Poort van Leegte op een kier heeft gezet, heb ik zelfs niet meer te denken over wat ik vroeger wilde om te weten dat ik heden IJlte wil.”

“O,” verschoot het licht, “aan u de keus, dan zal ik u niet langer ophouden, opdat uw wikken week zou kunnen worden.”

Sterlichten dempte. Donkerte doemde op. Uit het donker trad een ronde van wit. Een kruis van koolstof kruisigde het blank. Het kruis liet de armen zakken. Enkel een verticale streep strepte nu het kleurloze. Daarin bolden bollen in banen van geometrische figuren. Twee geslachten deelden telkens één bol. Vrouwenaangezichten wentelden naar mannengelaten. Mannentronies rolden naar vrouwenwezens. Tiktak op de maat van een verborgen meetkundige band. De rollende ronden stulpten om op gemeten tellen hermafrodiete ronden uit te gulpen. In het doorstreepte universum zette de verdelende koolstreep zich aan het rillen. De cirkellijn week. Zelfs geen tiktak resoneerde in het etherische. Spiegelingen van schaduwen doken op en doken onder in de cirkelmist. Het schaduwloze zwart rondom verruimde. De widdraaiing verkleinde. Witweefsel van het schaduwrijk kromp tot een punt, tot een zwartpunt in de donkerte. Na als een punt van rust gerust te hebben, verschoot de stip naar een sneldraaiende versnelling. Ze zwol, ze zwaaide open tot een spiegelschaduw schuivende cirkel van wit. Een neerdalende lijn spleet de rondte verticaal. Een zijwaarts indringende streep doorsneed de cirkel horizontaal. Een kruis vierendeelde het cirkelvlak. Op gelijke afstand van elkaar vielen uit de omtreklijn vier stukjes. De omtrekdraaiing sloeg naar rechts gekruiste haken. Nadat de geest zijn schaduw wierp, zocht hij het omhulsel van stof. Wielend haakte de geest naar de stof.

Zotte Klaas overzag ineens het dal waar hij eens zijn toevlucht vond. Bruggen bogen er, wegen wogen er en aan de zijkanten van slurven van beton stroomden mensenmassa's waarin geen hoofd terzijde keek. De voorbijgangers losten geen woorden. Enkel materie toeterde vaste tonen in een wereld waarin IJlte niet meer wonen kon. Zotte Klaas krijste het uit, maar geen Echo weerklonk. Schor schreeuwde hij de keel, maar het laaiend lawaai verscheurde zijn noodseinen. De verschrikte zag een flikkering de straatgrijste breken. Zijn knieën stuikten op de stoeptrand. Hij werd in een buis gewrongen. Zijn armen werden in lange mouwen op de rug geknoot. Een blazend masker snoerde zijn neus en zijn mond dicht. Daarna verliet hem het licht. Zotte Klaas ontwaakte in een vierkante blauwe kamer. Gebonden lag hij op een bed. Een minzaam glimlachende man zat naast hem, in de houding van een koetsier, een beetje voorovergebogen met een elleboog op een knie.

“Waar is Echo?!” taalde Zotte Klaas.

De minzaam-glimlachende-man-in-de-houding-van-een-koetsier herhaalde: “Echo?”

“Ja Echo,” sprak Zotte Klaas, “Echo, de weerklank van het verleden. Echo wees me het spoor naar verzonken landen. Ik doorkruiste ze en ontmoette er de reuzen, ik hoorde er de eenhoorn door het luchtruim trappelen, ik nam er de mens waar in een tijd dat man en vrouw nog één waren, ik zag er de geesten hun schaduwen in IJlte werpen, ik vond er in IJlte de geest die naar een lichaam zocht om als stof te kunnen opstaan.”

De altijd-minzaam-glimlachende-man-in-de-houding-van-een-koetsier bleef in overwogen stilte om daarna met heffingsarme stem te zeggen: “In wat gij vertelt zie ik iets niet waar en iets waar. Echo bestaat niet. Die heeft enkel bestaan in sprookjes uit lang vervlogen tijden. Zo ook de reus, de eenhoorn, de hermafrodiet. Al die wezens waarover gij het hebt zijn hersenspinsels. Uw denken aan IJlte is de oorzaak van uw angsten en om uw angsten niet te hoeven zien, verzint gij sprookjes. Uw angsten zijn echter waar. De bron van uw angst, peinzen aan IJlte, hebben we zodus uit de materie van uw denken te bannen. Denken is

chemie, denken is louter stof. Als we nu de denkstof die u aan IJlte bindt vernietigen, dan verlossen we u van uw angst en van uw drogbeelden. Eens ge van beven bevrijd zijt, moogt ge u weer vrij bewegen in de wereld die eenmaal uit stof bestaat.”

Zotte Klaas stotterde: “Ontruk mij geen IJlte. Ontneem me het verleden en de toekomst niet: Goden werpen er schaduwen in IJlte. Zij zijn er de voorafschaduwingen van de menswording van de goden. De mens heeft zijn tocht doorheen de tijd nog niet voleind, maar op het einde van zijn reis zal zijn lichaam opnieuw naar IJlte gaan. Dan gaat de tijd rusten, maar na de rust zullen er opnieuw schaduwen in IJlte verrijzen. IJlte is de schaduw van wat komen zal!”

De man stond zwijgend uit zijn stoel op. Hij ging de kamer uit. Tegen witte frakken in de gang zei hij: “Te gek om los te lopen.”

Verlaten in zijn kamer dacht Zotte Klaas aan wie hem thuis wachtte. Door te scheiden van het leven vond hij de weg naar huis. Voor de tunnel des doods hield hij nog even halt om te zeggen: “Wanneer ik leef, leef ik voor IJlte. Wanneer ik sterf, sterf ik voor IJlte.”